

costaid

Coping Strategies Against Information Disorder

Наръчник за обучители

Co-funded by
the European Union

Финансиран от Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения обаче са само на автора(ите) и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или Европейската изпълнителна агенция за образование и култура (EACEA). Нито Европейският съюз, нито EACEA могат да носят отговорност за тях.

Автори:

*Елиане Смитс ван Ваесберге и Тим Паулус - Институт Вервей-Йонкер
(главни редактори)*

Лийн Д'Хененс и Джойс Висенберг – Католически университет Льовен

Цветалина Генова - Международен институт по мениджмънт

Волфганг Айзенрайх - Научна инициатива Долна Австрия

Соня Берко Айзенрайх - Институт Интегра

Аленка Валяшкова - QUALED

Пантелис Балаурас - CONNEXIONS

Декларация за авторските права:

Това произведение е лицензирано под международен лиценз Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0.

Можете свободно да:

- споделяте - копирате и разпространявате материал на всякакъв носител или формат
- адаптирате - ремиксирате, трансформирате и надграждате материала

при следните условия:

- Признаване на авторството - трябва да посочите подходящо авторство, да предоставите връзка към лиценза и да посочите дали са направени промени. Можете да направите това по всеки разумен начин, но не и по начин, който предполага, че лицензодателят ги одобрява или използва.
- Некомерсиално ползване - нямате право да използвате материал за търговска цел.
- Еквивалентно споделяне - ако ремиксирате, трансформирате или надграждате материал, трябва да разпространявате своя принос под същия лиценз като оригинала.

Глава 5

Култура и образование

Целева група

Тези насоки са насочени към т.нар. "first-liners" (хората от първите редици и обучители). "First-liners" е всеобхватен термин за всички хора в пряк контакт с лица, които са уязвими към информационно разстройство, с акцент върху групите в професионалното образование. Примери за хора, които попадат в обхвата на този общ термин, са: възпитатели, учители, младежки съветници и консултанти, социални работници и младежки работници. Това обаче не е изчерпателен списък. Обхватът на този проект включва и други хора, работещи в сферата на образованието, социалните грижи или здравеопазването.

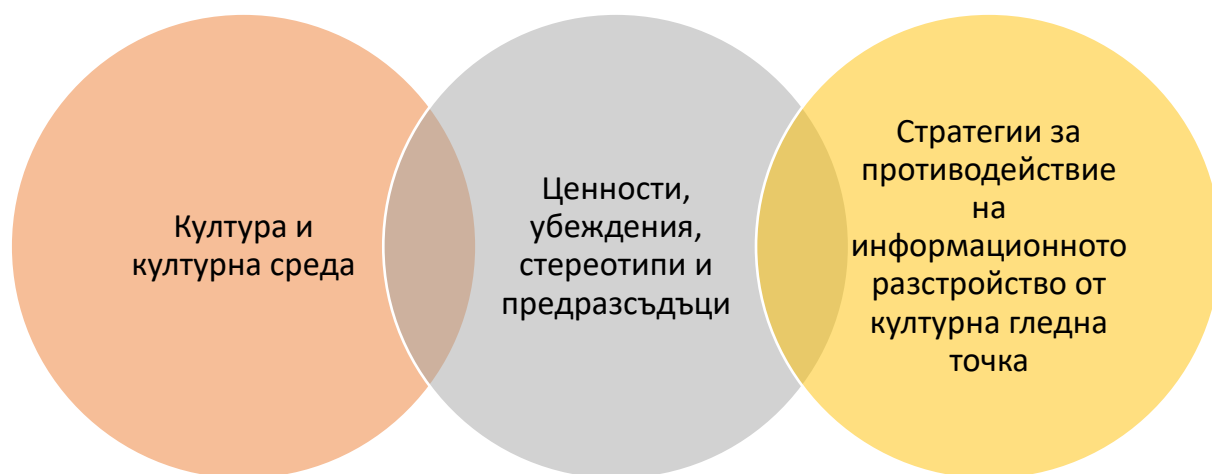
5.1 Въведение	1
5.2 Култура и културна среда	2
5.3 Ролята на ценностите, убежденията, стереотипите и предразсъдъците	5
Културна грамотност	5
Културни бариери	6
Стереотипи	7
Културен стил на комуникация	8
Осъществяване на връзка между култура, поведение и комуникация	9
Социално-икономически аспекти на културата	11
Връзки между културата, образованието и икономиката	12
5.4 Стратегии за преодоляване на последиците	13
5.5 Препратки	16

5.1 Въведение

Културата играе решаваща роля при формирането на възприятията, мненията и нагласите на хората към различни въпроси. Тя осигурява рамка за тълкуване на информация и събития и влияе върху начина, по който хората реагират на нова информация. Културните норми могат да повлияят върху това какво поведение се счита за приемливо или неприемливо, както и върху това коя информация се счита за достоверна или недостоверна. Пропускливостта на информацията, което се отнася до това колко лесно информацията може да се разпространи и приеме в едно общество, зависи в голяма степен от културата. Ключовите фактори за пропускливостта на информацията се отнасят до колективистичното и индивидуалистичното мислене, груповата зависимост, доверието в органите, стиловете на общуване, властовото разстояние, отношението към промяната, езика и семантиката и т.н.

Следователно разбирането на културния контекст е от съществено значение при анализа на разпространението и ефекта на мис- и дезинформацията, както и при разработването на стратегии за борба с информационното разстройство и съответните образователни инструменти. Ефективните интервенции може да изискват адаптиране на подходи, които отчитат специфичните културни норми, ценности и модели на общуване.

Тъй като пътуването и миграцията между общностите и границите са се превърнали в неразделна част от нашите общества, важно е да се стимулират хората да изследват културите и ценностите. Това е от решаващо значение не само за пълноценното гражданско участие, но и за по-доброто самопознание и възприемане. Във всички сфери на живота е изключително важно да се разпознават чертите, които могат да сплотят една общност, и чертите, които бележат индивидуалната стойност на всеки член на обществото.

5.2 Култура и културна среда

Културата е сложно и многостранно понятие, което е било определяно и тълкувано от различни гледни точки в човешката история. Две от най-разпространените дефиниции я определят като:

Културата е комплексът от знания, вярвания, изкуство, морал, право, обичаи и всякакви други способности и навици, придобити от човека като член на обществото, от Едуард Тайлър от 1871 г.

Колективното програмиране на съзнанието, разграничаващо членовете на една група или категория хора от други, от Геерт Хофстеде от 80-те години на XX век.

Културата в древния смисъл на думата е представена като култура на духа, философия или наука. През Средновековието понятието се насочва повече към религията, за да се върне отново към античността по време на хуманизма и Ренесанса. Едва през XIX в. терминът "култура" започва да се използва в смисъл на култивиране, а културата започва да се разбира като комплексна единица, включваща знания, вярвания, изкуство, наследство, право, морал, обичаи и всички останали умения и навици, които човек е придобил като член на обществото.

Културите могат да се променят с течение на времето, тъй като хората са изложени на нови знания (възможности за пътуване), вярвания и норми. Не е възможно да се обхванат всички разнообразни култури, които съставляват нашия свят. Културите имат видими и невидими елементи. Видими са символите, практиките, артефактите, езикът,

традициите и др. Но скритите културни елементи като ценности, схващания, вярвания представляват основна част от културната идентичност. Културата оказва въздействие върху социални и икономически области като: социално приобщаване, образование, иновации, приобщаване, благосъстояние и здраве и гражданска активност.

Културата е социално конструирана, защото културата, в която сте израснали, ценностите, вярванията, нагласите, влияят на начина, по който общувате. Всяка култура има свой собствен вербален и невербален език. По време на общуването тези елементи се допълват взаимно, но могат и да бъдат в конфликт. Междукултурната комуникация е термин, отнасящ се до процесите на взаимодействие, протичащи в различни видове ситуации, в които общуващите партньори са членове на различни в езиково или културно отношение етнически, национални, расови или религиозни общества. Това общуване се определя от особеностите на езика, културите, манталитета и ценностните системи на общуващите партньори.

Различните в културно отношение правила оказват влияние върху начина, по който членовете на дадена култура се държат в определени контексти. От една страна, сходствата между културите сближават хората и улесняват общуването, но от друга страна, знаем, че различията, колкото и малки да ни се струват, ни отдалечават, защото поради неправилното им тълкуване предизвикват недоразумения, разногласия, неразбирателство и евентуално последващи конфликти.

За междукултурна комуникация говорим, когато лица от различни културни контексти влизат в ситуации на общуване. Когато тези лица си взаимодействат, техните ментални схеми са повлияни от различни начини на мислене, модели на поведение, модели на възприятие, различни ценностни ориентации и т.н. В този случай Геерт Хофстеде говори метафорично за "колективно програмиране на духа".

От друга страна, културната среда може да окаже влияние върху поведението на отделните личности. Например колективистките култури дават приоритет на нуждите и целите на групата като цяло пред нуждите и желанията на всеки отделен човек. В такива култури отношенията с другите хора от групата и връзките между хората играят централна роля в идентичността на всеки човек. Колективизмът контрастира с индивидуализма, при който личните потребности имат предимство.

В колективистката култура хората се определят като членове на общност, решенията се основават на това, което е най-добро за групата, предпочитат се компромисите, безкористността и общите цели. Сред тези колективистични държави можем да открием Китай, Япония или Южна Корея, както и държавите от Южна Америка. Те са склонни да жертват собственото си щастие в името на по-голямото благо на общността. Колективистката култура оказва влияние и върху начина, по който хората описват себе си: аз съм добър родител, брат или сестра, приятел. Те изразяват себе си в границите на социалните взаимоотношения. Едно проучване установи, че в колективистката култура хората, които публикуват онлайн отзиви, са по-малко склонни да се противопоставят на средната оценка или да изразяват емоции в отзивите си.

Колективизмът има няколко капана като социална тревожност, криене на емоции или избягване на конфликти. От друга страна, колективистката култура има по-високо ниво на емпатия, отколкото индивидуалистката култура.

Индивидуализмът се фокусира върху проблемите и правата на отделния човек, неговото благополучие и цели. Индивидуализмът е вид социално поведение в психологическата наука, което поставя акцент върху индивида пред групата и качества като уникалност, автономност или индивидуалност, лични цели, самостоятелност, независимост, самодостатъчност. Хората от индивидуалистичните култури се описват като умни, креативни или любезни. Те описват себе си от гледна точка на личностните качества или от гледна точка на "аз".

Възможно е колективизмът и индивидуализмът да бъдат измерени чрез Скалата за културна ориентация. Това е 16-степенна скала, която измерва степента, в която хората се смятат за част от група или за отделни личности. Тя измерва и възгледите им за това дали смятат, че всеки член на групата е равен, или съществува неравенство.

Изследванията показват, че индивидуалистките и колективистките култури могат да се разграничат по четири признака: (а) независима или взаимозависима структура на Аз-а; (б) степен на важност, която се придава на личните или груповите цели; (в) приоритет на индивидуалните нагласи или на социалните норми при направляване на поведението; [и] (г) ориентация към отношенията на обмен или към общностните отношения.

Зависимостта от групата в колективистичните и индивидуалистичните общества е много важна за разбирането на каналите за изпращане, предаване, получаване и възприемане на информация. Индивидуализмът се отнася до общества, в които връзките между индивидите са слаби: от всеки се очаква да се грижи за себе си и за най-близкото си семейство. Следователно мненията се формират въз основа на индивидуалната преценка на хората, а натискът на групата е слаб. От друга страна, колективизмът се отнася до общества, в които хората още от раждането си са интегрирани в силни, сплотени групи, които през целия живот на хората продължават да ги защитават в замяна на непрекословна лоялност. В колективистките общества групите имат преобладаващо влияние върху формирането на мнението на хората.

Културите, които се смятат за индивидуалистки, включват Съединените щати, Австралия и повечето европейски страни. Повечето азиатски държави, като Китай, Япония и Корея, се считат за колективистки.

Културните фактори могат да окажат значително влияние върху начина, по който хората реагират на дезинформацията, както и върху степента, в която хората са склонни да се съобразяват с колективните норми, да се доверяват на властите, да разчитат на установените информационни канали, да се поддават на натиска на общността и на връстниците си и т.н. Някои културни убеждения или предразсъдъци могат да направят хората по-податливи на определени видове невярна информация.

Например дълбоко вкорененото недоверие към властите може да направи хората по-възприемчиви към теориите на конспирацията, докато култура, която цени научните доказателства, може да бъде по-устойчива на псевдонаучни твърдения. За да бъдат ефективни, стратегиите и подходите за борба с информационното разстройство трябва да отчитат културните фактори.

Културите, в които се набляга на индивидуализма, могат да насърчат независимото мислене и желанието да се поставя под въпрос и да се оспорва информацията. Хората в тези култури са по-склонни да оценяват информацията самостоятелно, като разчитат на собствения си анализ, вместо да се доверяват на колективни мнения или авторитети. Това може да доведе до бързо разпространение на информация в рамките на колегиални кръгове и заинтересовани групи.

От друга страна, културите, които са по-колективистки настроени, може да отдават приоритет на груповата хармония и конформизъм, което води до по-голямо приемане на информацията, споделяна от общността или социалната група. Информацията, която съответства на колективните ценности и вярвания на групата, е по-вероятно да бъде лесно приета и разпространена сред членовете. Това може да доведе до бързо разпространение на информацията в рамките на общността.

Информационна пропускливост

5.3 Ролята на ценностите, убежденията, стереотипите и предразсъдъците

Културна грамотност

Културната грамотност се отнася до разбирането, чувствителността и познаването на различните култури, техните обичаи, вярвания, традиции и културни ценности. Тя

включва откритост и уважение към хората от различни среди и признаване на въздействието на културата върху хората и общностите.

Културното недоразумение възниква, когато хората от различни култури възприемат ситуацията по различен начин. Недоразумението е често срещана част от междуличностния конфликт. Възприемането и тълкуването на случващото се около нас зависи от нашите убеждения и ценности, които се определят от езика, културата и културния ни произход.

Когато сме с хора, които споделят един и същ език, култура и произход, има голяма вероятност лесно да се съгласим и да се разбираме добре. Когато обаче някой идва от различна култура, може да имаме проблеми да го разберем или да бъдем разбрани от него.

Културните и образователните политики могат да допринесат за развитието на умения, необходими за справяне със сложността на съвременните мултикултурни общества. ЮНЕСКО и ОИСР призоваха за отделяне на подобаващо място и признаване на изкуството и културата в образованието.

Културната осведоменост може да спомогне за предотвратяване на недоразумения в общуването и играе решаваща роля за преодоляване и намаляване на информационното разстройство. То дава възможност на хората да разбират контекста, да бъдат чувствителни към различните гледни точки и да оценяват критично информацията. Насърчаването на културната осведоменост може да допринесе за по-информирано, по-устойчиво и по-сплотено общество, способно да противодейства на отрицателните въздействия на информационното разстройство.

Културни бариери

Културните бариери възпрепятстват ефективната комуникация поради различията в културните представи, вярванията, обичаите и т.н. на хората, които принадлежат към различни култури. Културна бариера може да бъде:

- език
- социални ценности
- политика
- традиции
- идеи
- вярвания
- етнически произход
- религия

Борбата с информационното разстройство изисква ефективно преодоляване на тези културни бариери. Когато дез- и мисинформацията са преплетени с културни възгледи и вярвания, негативните ефекти са по-трудни за коригиране. Ето защо е важно да се насърчава критичното мислене и медийната грамотност в образователната среда и да се утвърждава културата на диалог и уважение.

Стереотипи

Стереотипите са опростено представяне на действителността. Те свеждат хората и културите до няколко познати черти и пренебрегват богатото им разнообразие. Обикновено стереотипът се споделя от голяма група хора, той е невярно обобщено убеждение, което хората имат за това какъв е някой или нещо. Използването на стереотипи е начин, по който опростяваме света си, но може да доведе до предразсъдъци.

Проблемите често започват със склонността на хората да обобщават. Възприемането на света често се развива чрез процес на категоризиране и обобщаване - ние групираме това, което виждаме, за да разберем и запомним по-лесно информацията. Освен това, когато се сблъскаме с нов предмет или същество, сме склонни да го причислим към група, приемайки, че членовете на групите си приличат и имат общи характеристики. Хората извличат своята индивидуална идентичност, като се смятат за принадлежащи към групи - етнически, религиозни, възрастови, социално-икономически и т.н.

Обобщението може да се превърне в негативно, ако сме склонни да приемем, че всеки член на групата се възползва от общите групови качества, докато в действителност той/тя може да няма. По този начин се създават стереотипи (а след това и предразсъдъци). Всъщност стереотипите могат да бъдат както положителни - например "хората от националност X са трудолюбиви и дисциплинирани", така и отрицателни - например "хората от националност Y са мързеливи". И в двата случая обобщаването създава информационно разстройство и погрешни схващания, което може да бъде много вредно, тъй като може погрешно да постави културите на различни нива. Стереотипите могат да задълбочат социалната поляризация. Борбата със стереотипите се основава на критично мислене, знания, проверка на фактите, съпричастност, размисъл и самоанализ. Учителите биха могли да помогнат на учениците и студентите да се обучат да се противопоставят на стереотипите и да осъзнаят по-добре своите предразсъдъци, което може да доведе до по-добра устойчивост да приемат всяка новина за културна група като истина и да им помогне да оспорят източника и да разкрият или смекчат информационното разстройство.

Културен стил на комуникация

Комуникацията е много важна част от живота ни и може да предизвика и предотврати информационно разстройство. Понякога не успяваме да общуваме с други хора, защото тяхната култура и ценности са различни. Тренирането на умения за ефективно общуване е това, което може да ни помогне да разберем по-добре хората и тяхната същност. Межкултурната комуникация наистина може да играе решаваща роля в борбата с разпространението и въздействието на мисинформацията и дезинформацията.

Трябва да можете да откриете най-добрата стратегия за общуване с други хора, за да можете да бъдете ефективни в отношенията си. Всички трябва да разберат и приемат факта, че съществуват различни култури и всички те развиват свой собствен начин на общуване, който се различава от вашия.

Стиловете на общуване с различни култури, включително англосаксонска-западна, африканска, китайска, филипинска, аборигенска, LGBTQ+, южноазиатска или друга, могат да бъдат предизвикателство.

Вербалната и невербалната културна комуникация се различава в зависимост от културата на произход на лицата, като съществува огромно културно разнообразие между езиците, географските региони, религиозните традиции и социалните структури. Лицата, произхождащи от западни култури, обикновено имат ясен и директен стил на общуване. Африканските култури са склонни да имат известна йерархична дистанция, което означава, че някои членове имат по-висок статус от други. Хората с възприеман по-нисък статус не осъществяват пряк очен контакт с хората с по-висок статус. В мюсюлманските култури мъжете и жените може да не желаят да се ръкостискат с представители на противоположния пол. В китайската култура се поставя силен акцент върху семейната йерархия. Например, следвайки китайския бизнес протокол, от хората се очаква да влизат в конферентната зала в йерархичен ред. За културните общности на ЛГБТ+ може правилната употреба на термините за полова идентичност, включително местоименията, да е сигнал за учтивост и приемане. Така че, съобразявайте се с културните полови роли.

Не забравяйте, че културните норми може да не се отнасят за поведението на отделните хора. Влияние върху лицата оказват също така етническият произход, семейството, образованието, личността и жизненият опит, понякога в по-голяма степен, отколкото културните норми, така че културните групи не са хомогенни.

За да бъде ефективен в културно разнообразна среда, човек трябва да избягва етноцентричните възгледи за различието и да развие разбиране за нормите и стандартите, които са приемливи в този специфичен контекст. По-голямото осъзнаване на собствените стереотипи, собствените предразсъдъци и конкретните различия в очакванията и възприятията на стиловете на ръководство и управление изглеждат от решаващо значение за предвиждане на поведението на подчинените и

възприемане на по-гъвкав подход за промяна към по-подходящ стил при оценяване на културните различия. Оpozнаването на всеки колега и/или сътрудник ще помогне за изграждане на доверие и за определяне на най-полезните умения и качества, необходими за продуктивен учебен и работен процес. Също така насърчаването на откритата комуникация и поощряването на изграждането на екип може да повиши екипния дух, взаимоотношенията и уважителните междуличностни отношения и да предотврати разпространението на информационно разстройство в колектива. Педагозите имат роля да подпомагат учениците да осъзнаят културния и друг контекст, който е в основата на генерирането на информация, и да осъзнаят как контекстът влияе върху анализа на информацията.

Осъществяване на връзка между култура, поведение и комуникация

Що се отнася до културата, степента на взаимозависимост между индивида и групата определя начина, по който се формират възприятията на хората и се превръщат в действия. Както беше споменато, това се отнася и за информационната пропускливост. В групите (класове, общности, училища, компании и т.н.), в които колективистичните възгледи за лоялност и важноста на груповите постижения преобладават над индивидуалните цели, ръководителите на групи трябва да вземат предвид, че учебните/работните задачи и конкуренцията ще бъдат по-малко важни от поддържането на добри взаимоотношения, докато доверието ще бъде високо ценено. От друга страна, фокусът върху индивидуалните цели и права в индивидуалистичните общества, се свързва с по-интензивна конкуренция между членовете на групата при изпълнение на задачите и много по-малко акцентирание върху важноста на взаимоотношенията.

Комуникацията има своите културни особености, които се различават по целия свят. Концепцията на Едуард Хол за високия и ниския контекст на комуникацията предполага, че средата, в която протича процесът, оказва влияние върху предаваното съобщение. В културите с висок контекст, характеризиращи се с по-висока степен на групова взаимозависимост и лоялност към позицията на властта, по-значимата информация се кодира в езика на тялото и невербалния език, а вербалната част обикновено е по-неявна, индиректна и носи по-малко значение. Разбирането на предавания смисъл зависи от вече съществуващите знания за взаимоотношенията и моделите на поведение. В културите с нисък контекст, характеризиращи се с индивидуализъм, децентрализация и отдалеченост от властите и авторитета, смисълът се обменя по по-директен и явен начин, с ограничена употреба на невербални изрази. Взаимоотношенията и отношението към властта не влияят на кодираното значение в такава степен, както в културите с по-висок контекст, и разбирането зависи главно от вербалния подход. Двусмислието се избягва, а речта е по-скоро кратка и ясна.

Сравнението може да се основава на пет отделни групи характеристики, свързани с междуличностните отношения, начина, по който хората взаимодействат помежду си, начина, по който хората възприемат времето и пространството, и начина, по който хората учат.

Пет основни категории разлики между висококонтекстната и нискоконтекстната комуникация

	Висок контекст	Нисък контекст
Асоциация	Взаимоотношенията зависят от дългогодишен процес на изграждане на доверие. Силно разграничение между вътрешна и външна група. Централизирана структура. Поддържането на добри взаимоотношения е по-важно от постигането на работните цели.	Връзките започват и приключват бързо. По-лесно влизане в съществуваща група. Работните цели и резултати са най-важни. Децентрализирана структура. Вземането на решения не е съсредоточено на върха.
Взаимодействие	Интензивна употреба на невербални изрази - тон на гласа, жестове, мимика. Значението се предава чрез контекста (имплицитно). Действителните думи имат по-малко значение. Несъгласието е персонализирано и трябва да се избягва.	Ограничена употреба на невербални изрази. Значението е в точните думи (експлицитно). Контекстът не е толкова важен. Фокусът е върху рационалните решения, а несъгласието е обезличено.
Териториалност	Пространството е споделено. Хората могат да стоят или да седят по-близо един до друг.	Пространството е лично и хората трябва да стоят отделно.
Времени характер	Планирането на времето е трудно, тъй като се сблъсква с нуждите на хората. Много задачи могат да се изпълняват едновременно. Промяната е бавна, а времето е процес.	Задачите са точно планирани. Предпочитание за една задача в даден момент. Промяната е бърза и резултатите трябва да се видят веднага. Времето е пари.
Учене	Дедуктивно мислене - от общо към конкретно. Ученето става чрез наблюдение, последвано от практика. Предпочита се работа в група.	Индуктивно мислене - от конкретно към общо. Фокусът е върху детайлите. Предпочита се самостоятелно учене.

Източник: Pfeiffer & Pfeiffer (1993), as cited in 1.4.6 - Context of Cultures: High and Low (n.d.).

В обществата с по-висока контекстуална дистанция комуникацията обикновено се основава на подхода "отгоре надолу", като често не се взема под внимание мнението

на подчинените. Процесът има тенденция да бъде ръководен и централизиран. Напредването на лицата в групата зависи от по-висшестоящите.

В индивидуалистките култури с по-нисък контекст общуването е процес с по-голямо участие и интерактивност. Индивидуалната автономия при вземането на решения върви заедно с облекчено възприемане на определен нормативен модел на поведение. Прякото несъгласие с висшестоящите и сътрудничеството при разработването и изпълнението на работата ще бъдат част от функциите по ръководство и контрол.

От съществено значение е педагозите да включват в уроците си материали и примери, които са свързани с езика и културата на региона или населеното място.

Социално-икономически аспекти на културата

Културите са социално конструирани и се признава решаващото им влияние върху социалното и икономическото представяне на хората през целия им живот. Груповата динамика като начин, по който хората действат и се държат в група, и културният контекст като ценности и нагласи, които се споделят от група хора, са много важни. Семействата, училищата, приятелите и кварталите формират средата, в която се оформя представата за света. Влиянието на възрастните и връстниците, с които децата и юношите прекарват времето си (т.е. ролевите модели), играе важна роля за начина, по който те виждат себе си и избират своите дейности първо в училище (включително посещаване на училище и постижения), а след това в живота и работата. Накрая, но не на последно място, много важни са възприятията за успех. Например в индивидуалистките култури успехът се свързва с личните постижения, докато в колективистките общества - с благополучието на семейството и общността.

Културите на местните общности и местата, където хората живеят, оказват силно влияние върху развитието им по отношение на кариерата, заетостта, гражданските ангажменти и личното благополучие. Социалната мобилност се отнася до промяната в социално-икономическото положение на даден човек или по отношение на родителите му (мобилност между поколенията), или през целия му живот (мобилност в рамките на поколенията). Степента на социална мобилност варира в различните места и зависи до голяма степен от елементите на културата на дадено място. Знанията, уменията, компетенциите (включително критичното мислене) позволяват на хората да станат конструктивни и сътруднически си членове на обществото (и да са имунизирани срещу информационно разстройство). Социалната мобилност в посока нагоре зависи в голяма степен от достъпа до образование, като икономическите и културните аспекти са еднакво важни (общностите, които отдават приоритет на образованието, отделят средства за ангажиране на децата и юношите в образованието дори в периоди на икономически спад).

Установено е, че по-ниският социално-икономически статус насърчава взаимозависимостта, намаления стремеж към личен избор, холистичното мислене и приписването на събития и поведение на външни причини. За разлика от тях по-високият социално-икономически статус подкрепя независимостта, силния стремеж към контрол, себеизразяването чрез избор, аналитичното мислене и вътрешното причисляване. Въпреки това, тъй като ограниченият достъп до ресурси и образование налага да се разчита на други хора, по-ниският социално-икономически статус обикновено е свързан с по-добро разбиране на емоциите на другите и склонност към алтруистични действия.

Така социално-икономическият статус може да повлияе на нивата на медийна грамотност. Хората с по-високо ниво на образование и икономически възможности е по-вероятно да имат достъп до качествено образование, да говорят различни езици и да развият аналитични умения, за да могат да идентифицират и избягват информационното разстройство. Лицата с по-нисък социално-икономически статус може да са по-уязвими към подвеждащи разкази и конспиративни теории поради ограничения достъп до образование, липсата на излагане на различни гледни точки и по-малкия опит в критичната оценка на информацията. Те могат също така да бъдат обект на кампании за дезинформация, използващи техните социално-икономически проблеми или стремежи. Ехо камерите и поляризацията функционират лесно, когато хората са затворени в определени кръгове и общуват само със съмишленици, което е по-вероятно да се случи в икономически уязвимите общности.

Връзки между културата, образованието и икономиката

В рамките на различни общности културните общности обхващат дейности, знания, умения и модели на взаимопомощ, които не разчитат на монетизирана икономика. Повечето западни култури се намират в поредица от двойно обвързване. Например успехът в разширяването на икономиката допълнително намалява жизнеспособността на естествените системи; учениците, които завършват държавните училища и университети, са все по-зависими от намирането на чувство за общност в киберпространството, вместо в свързаните лице в лице между поколенията общности, където биха могли да усвоят умения и да открият таланти, които водят до нематериални форми на богатство и взаимопомощ.

Настоящата външна политика често е насочена към западната трансформация на други култури, като по този начин се унищожава разнообразието от езици и знания на поколенията, възприети в продължение на стотици и хиляди години живот в границите и ограниченията на местните биорегиони. В такъв случай ролята на преподавателя трябва да бъде на посредник, чиято отговорност е да помогне на учениците да изяснят въплътените и концептуалните различия между опита им в различните културни общности и пазарните/потребителски отношения и зависимости.

Също така културните институции, като музеите, започват да подкрепят целта за културно образование. Терминът "културно съживяване" се свързва с редица скорошни рамки и програми, които предвиждат пътищата, по които местните общности могат да използват музейните колекции и архиви, за да се ангажират отново със знанието, което е станало неактуално или е било извадено от първоначалния си контекст в резултат на културно потиснически колониални, правителствени и икономически политики.

Културното съживяване е процес, чрез който уникалните култури възвръщат чувството си за идентичност, например чрез популяризиране на наследството, езиците или възраждане на традициите и обичаите. Препоръчително е този процес да бъде подкрепен и в образователната среда, за да не се допусне учениците да не успеят да разпознаят фалшивите новини или дезинформацията поради липса на културни и социално-икономически познания или статус.

Култивирането на приобщаващи културни общности, които зачитат и приемат различните гледни точки, може да помогне за противодействие на информационно разстройство. Когато хората имат достъп до широк спектър от културни прояви и истории, е по-вероятно да се сблъскат с разнообразни гледни точки, което може да насърчи по-нюансирано разбиране на сложни въпроси и да намали податливостта към дезинформация.

5.4 Стратегии за преодоляване на последиците

Глобализацията свързва хората от различни части на света, а межкултурните отношения и диалогът стават важна част от живота ни. Съвместното съществуване на различни култури обогатява живота ни и се нуждае от ясни стратегии за насърчаване на общуването между културите и културното многообразие като предимство за общностите на всички нива. Борбата с информационното разстройство, включително дезинформацията и мисинформацията, изисква многостранен подход, който се съобразява с културните перспективи и чувствителност.

Културната адаптация се отнася до систематичното модифициране на езика, културата и контекста по начин, който е съвместим с културните модели, значения и ценностите на другите. Тя включва внимание към много измерения на културата и може да включва разбиране на различните културни контексти, адаптиране на комуникационните стратегии. Включване на шампиони на общността т разпространение на важни послания, зачитане на местните знания, използване на подходящи примери, символи, изрази и т.н. Културната адаптация се отнася до постигането на баланс между запазването на културната идентичност и възпитаването на межкултурно разбирателство.

Стратегиите за борба с информационното разстройство трябва да бъдат адаптирани към културните аспекти на обществата и групите, в които функционират хората. В индивидуалистичните групи и общества акцентът следва да се постави върху стимулирането на самостоятелно, независимо изследване на дадена тема и върху насочването на усилията към интензивно проучване на обективно проверима информация. В индивидуалистичните общества утвърдените медии са надежден източник на информация и усилията следва да се насочат към подобряване на качеството и обективността на медийното съдържание. Конкретните действия следва да се отнасят до практически стратегии за извличане и обработка на информацията, разпространявана от основните медии.

В колективистичните общества най-надеждният източник на информация е общността и социалните мрежи. При това положение е важно да се насочи процесът на разпространение на информация с групата и общността към обективност, макар че това не е лесна задача. В колективистичното общество влиянието на социалните мрежи върху формирането на мнение е много по-силно. Ситуацията се утежнява от факта, че не съществуват санкции за съдържанието по отношение на обективността и достоверността на информацията. Конкретните действия следва да се отнасят до стимулиране на проверката на информацията и проактивно лидерство на общността в посока на обективност.

Когато се работи с различни култури, управлението на конфликти може да бъде особено предизвикателно за хора, които са нови за съответната култура. Управлението на конфликти насърчава открития и конструктивен диалог между страните с различни гледни точки. Макар че културните различия могат да доведат до конфликти, те също така ни правят уникални като личности и трябва да бъдат отбелязвани. Фокусът върху намирането на общи позиции, насърчаването на разбирането и поощряването на дискусии, основани на доказателства, при зачитане на различните гледни точки и културни контексти, може да доведе до положителни резултати и да изгради доверие като съпоставка със стереотипите и информационното разстройство.

Изграждането на културна осведоменост и компетентност за изразяване е друга стратегия за справяне с проблемите. На равнище ЕС и в контекста на ученето през целия живот тази компетентност се свързва с разбирането и зачитането на начина, по който се изразяват идеите и чувствата, и общуването между културите, включително в продуктите на тези култури, като например изкуствата. Компетентността за осъзнаване и изразяване на културни ценности се отнася до способността на лицата да разпознават и оценяват вярванията, обичаите и ценностите на другите хора, така че да взаимодействат и общуват с тях без предразсъдъци. На по-високо ниво това се отнася и до изграждането на умения за предаване на собствените идеи и виждания по начини и в контекст, които са приемливи за хората от други култури, и по този начин се повишава ефективността на общуването. Културната осведоменост има много общо със самосъзнанието и нейното изграждане се осъществява както в неформален, така и във формален контекст, като се започне от семейството и най-близките роднини и приятели, премине се през училищната, университетската и работната среда и се

завърши с целенасочени лични усилия. Практикуването на изкуства от ранна възраст, доброволческата дейност, пътуванията и животът в мултикултурни общности са дейности, които естествено развиват този вид компетентност.

Всъщност изграждането на културна осведоменост и компетентност за изразяване на мнение е най-добрата стратегия за културна адаптация и трябва да се осъществява целенасочено във всякакъв вид контекст. Въпреки че това е по-лесно да се каже, отколкото да се направи.

Други подходящи стратегии са:

- Ангажиране на влиятелни културни личности и лидери на общности за коригиране на дезинформацията в контекста на техните културни вярвания.
- Разработване на многоезични усилия за проверка на фактите и сътрудничество с местни езикови експерти с цел по-ефективна борба с дезинформацията.
- Културна чувствителност при проверката на фактите, когато се развенчава дезинформация - това включва разбиране на културния контекст и езиковите нюанси, за да се предава ефективно точна информация, без неволно да се засилват съществуващите вярвания или култура.
- Насърчаване на разнообразното и балансирано медийно потребление.
- Целенасочени образователни програми за подобряване на функционалната грамотност и цифровите умения.
- Насърчаването на културното участие може да повлияе на степента, в която хората се ангажират с проверка на фактите или критична оценка на информацията.
- Култивиране на приобщаващи културни общности, които зачитат и приемат различни гледни точки.

Като дават възможност на хората в културните общности да бъдат активни и проникателни участници в своята информационна среда, обществата могат да работят за смекчаване на вредните последици от информационното разстройство и за създаване на по-информирани и устойчиви общности. Педагозите могат да подкрепят учениците да се справят с информационното разстройство, като им предоставят възможности да практикуват самостоятелно, независимо проучване по дадена тема. Това може да помогне на учениците да развият своето любопитство, креативност и други важни умения, необходими за смекчаване на информационното разстройство.

5.5 Препратки

1.4.6 - *Context of Cultures: High and Low*. (n.d.).

https://www2.pacific.edu/sis/culture/pub/context_cultures_high_and_lo.htm

Bowers, C. A. (2009). Educating for a revitalization of the cultural commons.

Canadian Journal of Environmental Education, 14(1), 196–200.

<http://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ842749.pdf>

Carter, K. (2022, February 28). *Intercultural communication*. Pressbooks.

<https://ecampusontario.pressbooks.pub/therapeuticcommunicationforhealthofficeadministrators/chapter/the-helping-interview-a-common-therapeutic-communication-tool/>

Cherry, K. (2022, November 8). *What is a collectivist culture?* Verywell Mind.

<https://www.verywellmind.com/what-are-collectivistic-cultures-2794962>

European Commission (2019). Key Competences in Lifelong Learning.

<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/297a33c8-a1f3-11e9-9d01-01aa75ed71a1/language-en>

Fatehi, K., Priestley, J. L., & Taasoobshirazi, G. (2020). The expanded view of individualism and collectivism: One, two, or four dimensions? *International Journal of Cross Cultural Management*, 20(1), 7–24.

<https://doi.org/10.1177/1470595820913077>

Forgeard, V. (2023, July 1). What is the best way to manage conflicts based on cultural differences. *Brilliantio*.

<https://brilliantio.com/what-is-the-best-way-to-manage-conflicts-based-on-cultural-differences/>

Hall, E. T. (1989). *Beyond Culture*. Anchor Books.

https://books.google.nl/books/about/Beyond_Culture.html?id=z05PAAAAMAAJ&redir_esc=y

Hofstede, G., Hofstede, G. J., & Minkov, M. (2010). Cultures and Organizations, Software of the mind. Intercultural Cooperation and Its Importance for survival. In *McGraw-Hill eBooks* (3rd ed.). McGraw Hill Education.

https://books.google.nl/books/about/Cultures_and_Organizations_Software_of_t.html?id=o4OqTgV3V00C&redir_esc=y

- Individualistic Culture Explained: Pros and Cons of Individualism.* (2022, November 13). MasterClass. <https://www.masterclass.com/articles/individualistic-culture>
- Isaac, G., Ahlgren, I., Corbiere, A. O., & Andrews, J. R. (2022). Being present and bearing witness: talking about cultural revitalization programming in museums. *Museum Management and Curatorship*, 38(1), 18–42. <https://doi.org/10.1080/09647775.2021.2023907>
- Kearney, M., & Haskins, R. (2020). How Cultural Factors Shape Economic Outcomes. In *The Future of Children* (Vol. 30, Issue 1). https://futureofchildren.princeton.edu/sites/g/files/toruqf2411/files/foc_vol_30_no_1_combined_v6.pdf
- Komen, S., (2020). *Education toolkit: Cultural-responsive communications with the Black immigrant community.* Susan G. Komen Toolkits. Retrieved from: <https://komentoolkits.org/wp-content/uploads/2015/03/Culturally-Responsive-Communication-B-AA-Comm.pdf>
- Laš, M. (n.d.) Interkultúrny seminár [Slide show]. UMB. Retrieved from: https://www.ff.umb.sk/cms/saveDataFilePublic.php?uid=mlas2&path=EMrNu12H4Gkrfc1viikeNQMSvWB9iHGmLTnWc-HntFPOMmcjZrEosWvOsBLCI3ilXapWvfgMAAucrFBijGCAsnLtpRVV_sOhlIcGOoS0D866qdi8iOmcOd9EquMTcwL
- Mcleod, S. (2023, June 16). Stereotypes in Psychology: Definition & Examples. *Simply Psychology*. <https://www.simplypsychology.org/katz-braly.html>
- Menzies, F. (2019). Nine cultural value differences you need to know. *Include-Empower.Com*. <https://cultureplusconsulting.com/2015/06/23/nine-cultural-value-differences-you-need-to-know/>
- Mikulášová, A., Mikuláš, R. (n.d.). *Interkultúrny komunikácia.* Ústav Svetovej Literatúry SAV. <http://hyperlexikon.sav.sk/sk/pojem/zobrazit/autor/13/interkulturna-komunikacia>
- Milincic, A. (2020, november 20). Differences in high-context and low-context communication styles. *LinkedIn*. <https://www.linkedin.com/pulse/differences-high-context-low-context-communication-styles-milincic>
- OECD (2022). Understanding Social Mobility. <https://www.oecd.org/stories/social-mobility/>

- Olko, J., & Sallabank, J. (2021). *Revitalizing Endangered Languages: A Practical Guide*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108641142>
- Parra-Cardona, R. (2018). How to make effective cultural adaptations to evidence-based interventions. *Texas Institute for Child & Family Wellbeing*. <https://txicfw.socialwork.utexas.edu/effective-cultural-adaptations-to-ebps/>
- Pasikowska-Schnass, M. (2017) Briefing. European Parliamentary Research Service. [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2017\)608807](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2017)608807)
- Pine, A., & Turin, M. (2017). Language revitalization. *Oxford Research Encyclopedia of Linguistics*. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780199384655.013.8>
- Soukup, V. (2000). *Přehled antropologických teorií kultury*. https://books.google.nl/books/about/P%C5%99ehled_antropologick%C3%BDch_teor%C3%AD_kultu.html?id=vGptAAAAMAAJ&redir_esc=y
- Triandis, H. C., & Gelfand, M. J. (1998). Converging measurement of horizontal and vertical individualism and collectivism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(1), 118–128. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.74.1.118>
- Tuazon, N. (2021). People of Filipino Heritage. In: Purnell, L., Fenkl, E. (eds) *Textbook for Transcultural Health Care: A Population Approach*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-51399-3_14